

Ніфатова О.М., д.е.н., доц., Берсенєва М.Ю.

Київський національний університет технологій та дизайну

**ПРОСУВАННЯ НОВИХ ФОРМ ПІДПРИЄМНИЦТВА
В ЦИФРОВІЙ ЕКОНОМІЦІ**

Анотація. У статті висвітлено актуальність трансформації підприємницької діяльності на базі інноваційних перетворень економіки як прогресивного шляху розвитку. Розкрито понятійний апарат категорії «цифрова економіка». Здійснено аналіз уявлень відомих зарубіжних авторів про цифровізацію економіки. Доведено необхідність втручання політичного інструментарію в розвиток цифрової економіки. Зроблено висновок про те, що нові форми підприємництва з'являються в процесі творчого руйнування існуючих бізнес-моделей, ініційованих інноваційним підходом держави.

Ключові слова: цифрова економіка; цифрові технології; цифровізація; інноваційна діяльність.

Нифатова Е.М., д.э.н., доц., Берсеньева М.Ю.

Киевский национальный университет технологий и дизайна

**ПРОДВИЖЕНИЕ НОВЫХ ФОРМ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА
В ЦИФРОВОЙ ЭКОНОМИКЕ**

Аннотация. В статье освещена актуальность трансформации предпринимательской деятельности на базе инновационных преобразований экономики как прогрессивного пути развития. Раскрыт понятийный аппарат категории «цифровая экономика». Осуществлен анализ представлений известных зарубежных авторов о цифровизации экономики. Доказана необходимость вмешательства политического инструментария в развитие цифровой экономики. Сделан вывод о том, что новые формы предпринимательства появляются в процессе творческого разрушения существующих бизнес-моделей, инициированных инновационным подходом государства.

Ключевые слова: цифровая экономика; цифровые технологии; цифровизация; инновационная деятельность.

Nifatova O., Bersenieva M.

Kyiv National University of Technologies and Design

**PROMOTION OF NEW FORMS OF ENTREPRENEURSHIP
IN THE DIGITAL ECONOMY**

Abstract. The article reflects the importance of transforming entrepreneurial activity on the basis of innovative transformations of the economy as a progressive path of development. The conceptual apparatus of the category "digital economy" is disclosed. The analysis of digitalization ideas of famous foreign authors is made. The necessity of political instruments intervention in the development of the digital economy is proved. Indeed, new forms of entrepreneurship appear in the process of creative destruction of existing business models initiated by the innovative thinking of the state.

Keywords: digital economy; digital technologies; digitalization; innovation.

Постановка проблеми. На початку ХХІ ст. розпочалась хвиля серйозних глобальних змін. Цей етап відрізнявся проривним розвитком цифрових технологій, революцією в просторі інформації, прискоренням процесів глобалізації економіки. Інформація набула статусу ключового ресурсу в громадських і господарських процесах. Проникнення цифрових технологій в життя одна з характерних особливостей

майбутнього світу. Це обумовлено прогресом в областях мікроелектроніки, телекомунікацій та ІТ-технологій. Перехід до цифровізації на сьогоднішній день є одним з ключових пріоритетів розвитку економіки нашої держави.

Слід зазначити, що в останні роки розгортається чергова хвиля трансформації моделей діяльності в бізнесі і соціальній сфері, викликана появою цифрових технологій нового покоління, які в силу масштабів і глибини впливу отримали найменування «наскрізних», – штучного інтелекту, робототехніки, Інтернету, технологій бездротового зв'язку і ряду інших. Їх впровадження, за оцінками THE WORLD ECONOMIC FORUM (WEF) 2019, здатне підвищити продуктивність праці в компаніях на 40% [15]. У найближчому майбутньому ефективне використання нових цифрових технологій визначатиме міжнародну конкурентоспроможність як окремих компаній, так і країни в цілому. Отже, цифрові технології формують інфраструктуру і правове середовище для цифровізації економіки.

Проблема технологічних інновацій є визначальною, оскільки від рівня інноваційної активності підприємства залежить зростання продуктивності праці, розмір одержуваного прибутку, рівень обсягу продажів тощо. Таким чином, актуальність і значущість зазначених питань і проблем визначили вибір напрямку дослідження.

Аналіз останніх публікацій та невирішена частина проблеми. Проблеми впровадження нових форм підприємства присвячені численні наукові публікації. Це обумовлено зростанням ролі Інтернету в досягненні не тільки ефективної діяльності підприємства, але і його сталого розвитку в умовах сучасної економіки.

Фундаментальним дослідженням, спрямованим на розгляд питань, що стосуються суті цифрової економіки, активізації інноваційної діяльності на підприємстві, впровадження нових форм підприємництва присвячені роботи зарубіжних і вітчизняних вчених.

Так, наприклад, Т. Месенбург ще у 2001 р. виділив такі три основні складові концепції цифрової економіки:

- підтримуюча інфраструктура (апаратне забезпечення, програмне забезпечення, телекомунікації, мережі тощо);
- електронний бізнес (як ведеться бізнес, будь-які процеси, які організація проводить через комп'ютерні мережі);
- електронна комерція (передача товарів, наприклад, коли книга продається онлайн) [14].

Засновниками сучасного напрямку теорії розвитку підприємництва є П. Друкер, Б. Карлоф, Б. Санто та ін. Вони пов'язують підприємництво з особливим типом менеджменту (управління) – менеджментом підприємницького типу, в основі якого лежать два ключові компоненти стратегічних рішень:

а) активне і системне використання інновацій всередині кожного виду підприємницьких структур;

б) передбачення інноваційних змін у зовнішній сфері і ризик-менеджмент [13].

Послідовники П. Друкера розвинули основні положення його концепції сучасного підприємництва. Так, Дж. Картленд прийшов до висновку, що підприємець – це «індивідуум, який створює бізнес і керує ним з метою досягнення прибутку і зростання, ... що характеризується інноваційним поведінкою і використовує в справі практику стратегічного управління» [11].

Б. Карлоф трактує підприємництво як здатність виявити можливості для ведення бізнесу та вміння скористатися ними. При цьому під підприємницькими можливостями розуміється процес вишукування більш ефективних способів задоволення існуючих потреб. При формуванні ділової стратегії підприємець реалізує свій творчий хист до

передбачення. Основний спосіб передбачення майбутнього, на думку Б. Карлофа, – це сценарій, який дає можливість на основі подання підприємця про перспективи розвитку і пропозицій співробітників фірми намітити найбільш ймовірний напрямок розвитку, надати наочність альтернативними варіантами розвитку подій і використовувати їх в якості основи для творчих дискусій і стратегічного мислення [5].

Б. Санто вважає, що в сучасних умовах функція підприємництва полягає в прогнозуванні підприємцем результату, визначенні того, як зробити досяжною перспективну мету, і енергійно, але гнучко слідувати по шляху, що веде до неї. Б. Санто визначає підприємця як індивідуального менеджера, формує стратегію розвитку, яка полягає у визначенні високих цілей, в переході до більш високого рівня розвитку. Він пише: «щоб сучасне господарське підприємство досягло успіху, керувати ним повинен інноваційний менеджер» [10].

Таким чином, автори сучасного напрямку теорії розвитку підприємництва ідентифікують сучасного підприємця з менеджером-інноватором.

Однак слід зазначити, що ці роботи присвячені, в основному, дослідженню та аналізу зазначеної проблеми в умовах розвинутої економіки і не враховують особливості сучасного етапу розвитку економіки різних країн світу і відповідно специфіку розвитку підприємств в даній ситуації.

У зв'язку з цим виникає необхідність в науковій і практичній розробці даної проблеми: аналіз розвитку нових форм підприємництва в цифровій економіці як наслідок інноваційної діяльності підприємця, підприємництва та країни в цілому.

Мета дослідження – дослідити особливості просування нових форм підприємництва в цифровій економіці.

Виклад основного матеріалу. Стрімке поширення цифрових технологій змінюють багато видів економічної, підприємницької та соціальної діяльності людства. Однак збільшення цифрового розриву створює небезпеку ще більшого відставання країн, що розвиваються, і особливо найменш розвинених з них. Для переосмислення стратегій розвитку цифрового сектора і майбутніх контурів глобалізації потрібен комплексний підхід до нових технологій, зміцнення партнерства і більш вміле керівництво підприємствами.

Цифрова економіка – застосування цифрових технологій на основі Інтернету для виробництва і торгівлі товарами та послугами – стає все більш важливою частиною світової економіки. Перехід до цифрової економіки може стимулювати конкурентоспроможність у всіх секторах, нові можливості для бізнесу та підприємницької діяльності; і нові можливості для доступу до зарубіжних ринків. Вона також надає нові інструменти для постійного розвитку. Проте, це пов'язано з великою кількістю проблем – від глобального цифрового розриву до потенційних негативних соціальних наслідків.

Нові форми підприємництва з'являються в процесі творчого руйнування існуючих бізнес-моделей ініційовані технологічними змінами. Ключовими технологіями і процесами, які переважно дають життя цифровій економіці є:

- сучасне виробниче обладнання, робототехніка і автоматизація виробництва;
- нові джерела даних з мобільних і інтернет-з'єднань;
- величезні обчислення;
- аналітика великих даних;
- штучний інтелект.

Дослідження показують, що цифрове впровадження може змінити спосіб взаємодії. Компанії з різних галузей ведуть свою внутрішню діяльність, взаємодіють з клієнтами і постачальниками, і керують їх міжнародними ланцюгами поставок. Це

збіжність кількох технологій, на відміну від однієї технології, які дозволяють підприємствам впроваджувати нові способи ведення бізнесу. Агенти змін часто не є діючими фірмами в кожній галузі, але замість цього нові учасники надають нові цифрові технології; постачальники які використовують цифрові можливості для просування по ланцюжку створення вартості; і клієнти, які не тільки отримують кінцевий продукт або послугу, але активно беруть участь в його створенні [6].

Основні проблеми, пов'язані з цифровізацією, включають наступне:

- цифровий розрив – викликаний відсутністю інвестицій, навичок і потенціалу – робить цифровізацію складним процесом, особливо для розвитку найменш розвинених країн;
- обмеження на цифровізацію, такі як дистанційне навчання або медичне обслуговування, не можуть повністю замінити фізичні школи і лікарні;
- вплив на зайнятість, нерівність, безпеку і недоторканність приватного життя: уряди повинні боротися з проблемами, що виникають;
- конкуренція і захист споживачів – країн, що розвиваються, зокрема найменш розвинені країни, можуть ризикувати збільшити залежність від декількох глобальних цифрових багатонаціональних підприємств, або подальшої маргіналізації від світової економіки [1].

Цифровізація може допомогти зробити торгівлю більш інклюзивною. Сприятливе середовище з доступом в Інтернет, доступом до фінансів і надійних транспортних та логістичних послуг також мають важливе значення у країнах, що розвиваються в меншій мірі. Для розвинених країн важливо ефективно боротися з базовою фізичною інфраструктурою. Проблемами можуть бути, наприклад, електропостачання, необхідне для забезпечення більш широкого доступу в Інтернет.

Підприємства, як і раніше повинні забезпечувати, відповідність товарів і послуг стандартам якості і ціни, очікуванням потенційних клієнтів. У зв'язку з цим, підприємцям необхідно мати можливості для участі в електронній комерції, як у внутрішній, так і в транскордонній торгівлі, можливості в цифровому маркетингу та вміння дотримуватися різних правил торгівлі. Наприклад, ProMéxico, Мексиканське агентство з просування експорту, яке організовує семінари і тренінги, створило бізнес-платформу на зарубіжних ринках. Вони пропонують консалтингові послуги для розробки стратегій цифрового маркетингу, інтернет-магазини, онлайн взаємодію платіжних систем і соціальних мереж. Кожна компанія може запросити фінансову підтримку в розмірі близько 4000 доларів для покриття цих витрат. У Коста-Ріці Prosumer запустив сервіс, який об'єднує бізнес для споживача і бізнес-канали продажів і клієнтів трьох глобальних платформ: iGourmet, Алибаба і Амазонка [9].

Більш широке використання цифрових технологій призведе до створення нових робочих місць і професій в різних секторах, в тому числі у виробництві нових товарів і послуг або існуючих продуктів, які відповідають збільшеному попиту. Попит на навички можна очікувати в таких областях, як аналіз даних, розробка програмного забезпечення і додатків, створення мереж і штучний інтелект, а також проектування і виробництво нових інтелектуальних машин, роботів і тривимірних принтери. Наприклад, зі зростанням використання Інтернету фірми повинні будуть найняти більше менеджерів по продукції; розробників програмного забезпечення, в тому числі для смартфонів; конструкторів обладнання; дизайнерів споживчого досвіду; менеджерів з продажів.

Аналогічно, відбудеться зростання робочих місць в цифрових фірмах. Наприклад, в США, кількість співробітників в фірмах електронної комерції без фізичного роздрібного магазину зросла на 66% у період з 2010 по 2014 рік. У В'єтнамі,

в серпні 2015 року близько 29 тис. осіб були зайняті в розробці мобільних додатків. По мірі зростання цифрової економіки підприємства в різних секторах можуть наймати більше людей з навичками, пов'язаними з кібербезпекою. Оцінки припускають, що є один мільйон незаповнених робочих місць з кібербезпеки в усьому світі, і до 2022 року їх число збільшиться до 1,5 млн [7].

З огляду на ці події, необхідність вдосконалення цифрових навичок для підприємців і працівників стають неминучими, якщо вони хочуть створити економічну цінність і цифрове майбутнє. У цифровій економіці буде потрібно багато різних типів навичок. Відносини між трьома різними, але взаємодоповнюючими групами цифрових навичок можуть бути представлені у формі піраміди навичок (рис. 1). Підприємства, які прагнуть увійти в цифрову економіку, потребують більш спеціалізованих і технічних навичок для виробництва цифрових інструментів.

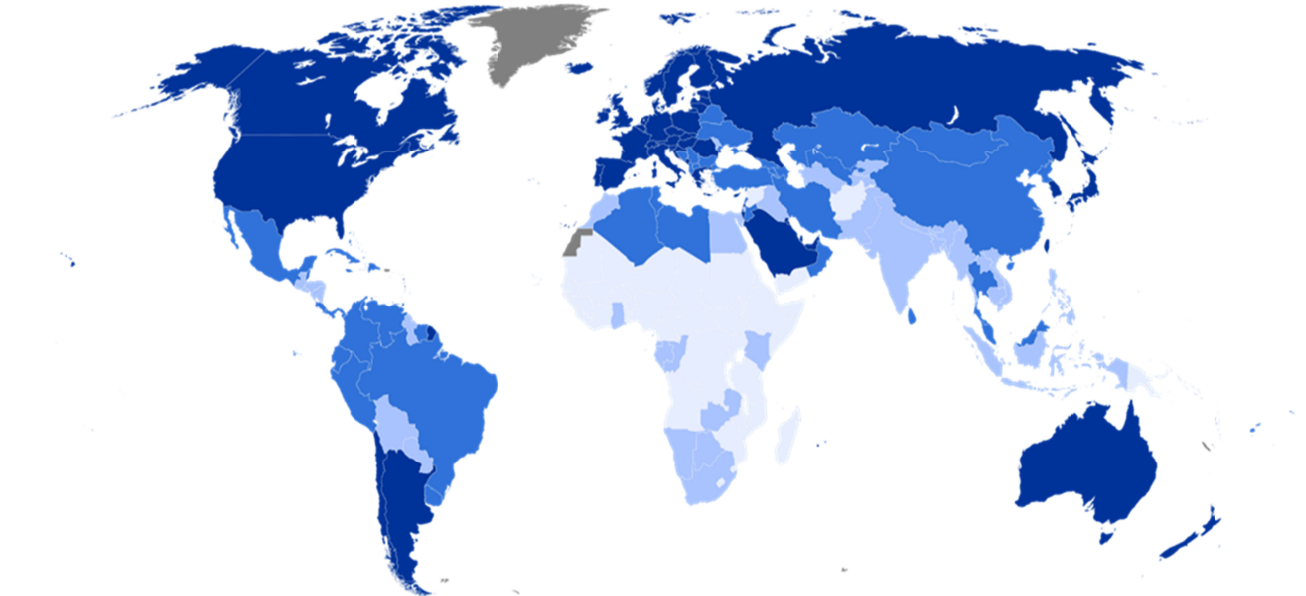
Джерело: побудовано на основі [9].

Рис. 1. Піраміда цифрових навичок

Як розвинені, так і країни, що розвиваються будуть потребувати наявності різних типів навичок, щоб мати можливість повною мірою використовувати цифрову економіку.

У більшості країн, що розвиваються, особливо в найменш розвинених країнах, рівень цифровізації залишається дуже низьким (рис. 2). Проте цифрова економіка є

складовою частиною інформаційного середовища, що формується відповідно до потреб реального сектора економіки і запитам соціуму, що змінюються під впливом технологічних інновацій.

Джерело: [12].

Рис. 2. Мапа світу із вказаним Індексом людського розвитку (ІЛР, станом на 2018 рік). Темніші відтінки синього кольору означають найбільший рівень ІЛР та вказують на розвинені країни

Висновки та пропозиції. Цифровізація сприяє появі нових бізнес-моделей в країнах, що розвиваються, які можуть запропонувати більш ефективні способи вирішення давніх проблем розвитку. Проте, такий потенціал перетворюється в реальні зміни, в значній мірі, якщо підприємці мають можливості для розробки базової цифрової технології на місцевому рівні. Це вимагає адекватної цифрової інфраструктури, оптимального цифрового регулювання і, як зазначено, наявності широкої бази цифрових навичок. Відсутність необхідних ключових навичок ускладнює розширення бізнесу успішних цифрових підприємців в країнах, що розвиваються. Цифрові навички матимуть вирішальне значення не тільки в межах регіональних та національних ринків, але і в розрізі глобальної конкуренції. Тому, політичний діалог щодо розвитку цифрових навичок як умову появи нових форми підприємництва є необхідною умовою інтеграції цифрової економіки в країнах, що розвиваються.

Список використаної літератури

1. Апалькова В. В. Концепція розвитку цифрової економіки / В. В. Апалькова // Вісник Дніпропетровського університету. Серія: Менеджмент інновацій. – 2015.
2. Веретюк С. М. Визначення пріоритетних напрямків розвитку цифрової економіки / С. М. Веретюк, В. В. Пілінський // Наукові записки Українського науково-дослідного інституту зв'язку. – 2016.
3. Дєєва Н. Е. Механізми залучення інвестицій емітентами в умовах розвитку цифрової економіки / Н. Е. Дєєва, В. В. Делейчук // Молодий вчений. – 2018.
4. Добрынин А. П. Цифровая экономика – различные пути к эффективному применению технологий / А. П. Добрынин, К. Ю. Черных, В. П. Куприяновский, П. В. Куприяновский, С. А. Синягов // International Journal of Open Information Technologies. – 2016.
5. Карлоф Б. Деловая стратегия. Концепция, содержание, символы / Б. Карлоф. – Москва: Экономика, 2013.
6. Карчева Г. Т. Цифрова економіка та її вплив на розвиток національної та міжнародної економіки / Г. Т. Карчева, Д. В. Огородня, В. А. Опенько // Фінансовий простір. – 2017. – № 3(27).

7. Коляденко С. В. Цифрова економіка: передумови та етапи становлення в Україні і у світі / С. В. Коляденко // Економіка. Фінанси. Менеджмент. – 2016. – № 6. – С. 106–107.
8. Концепцію розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80>.
9. Краус Н. М. Цифрова економіка: тренди та перспективи авангардного характеру розвитку / Н. М. Краус, О. П. Голобородько, К. М. Краус [Електронний ресурс] // Ефективна економіка: Електронне фахове видання. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=6047>.
10. Санто Б. Інновація і глобальний інтелектуалізм [Електронний ресурс] / Б. Санто. – Режим доступу: <https://cyberleninka.ru/article/n/innovatsiya-i-globalnyu-intellektualizm/viewer>.
11. Нові форми підприємництва в інформаційній економіці [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://textbooks.studio/ekonomicheskaya-teoriya-uchebnik/174-novyye-formyi-predprinimatelstva.html>.
12. Розвинені країни [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A0%D0%BE%D0%B7%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B5%D0%BD%D1%96_%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8.
13. Drucker P. Effective leader [Електронний ресурс] / Drucker Peter. – Режим доступу: http://loveread.ec/view_global.php?id=65989.
14. Mesenbourg T. L. Measuring the Digital Economy [Електронний ресурс] / T. L. Mesenbourg; US Bureau of the Census, Suitland, MD. – 2001. – Режим доступу: <https://www.census.gov/content/dam/Census/library/workingpapers/2001/econ/umdigital.pdf>.
15. The World Economic Forum [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.weforum.org>.